

**«6D020600 – Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD)
ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған Шагирбаев Алмасбек
Дуйсенбековичтің «Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының діни көзқарасы»
тақырыбындағы диссертациялық жұмысына отандық ғылыми
кеңесшінің
ПІКІРІ**

Бүгінде Қазақстан Республикасында Ислам тақырыбының аса маңызға ие болып отырғаны белгілі. Дін мәселесінің өзектілігі артып, он ғасырдан аса Ислам дінін ұстанған қазақ даласындағы тарихи деректерді зерттеп, зерделеп бүгінгі қоғам өміріне дәйекті дерек етіп ұсынудың маңыздылығы артты. Себебі, адамзат дамуында діни сенім кез-келген ұлттың басты құндылықтарының біріне айналғаны белгілі. Халық руханияты мен тіршілігінің, яғни діни мен ділінің өзара тығыз байланысты екенін уақыттың өзі саралап келеді. Сондықтан, жаһандану кезеңінде қазақ халқы үшін өткен ғасырлардағы тарихи бай мұраларды ғылыми сүзгіден өткізіп, қоғам өміріне енгізудің маңыздылығы орасан.

Артынан мол мұра қалдырған халқымыздың көрнекті өкілдерінің бірі – Мәшһүр Жүсіп Көпейұлы. Мәшһүр Жүсіп – ұлы ойшыл, фольклортанушы, этнограф, тарихшы, философ, қазақ мәдениеті мен әдебиетіне, халқымыздың рухани өмірінде өзіндік із қалдырған үлкен тұлға. Ол араб және парсы тілдерін жетік меңгерумен қатар, одан өзге көп тіл білген ғұлама. Сондықтан, оның артында қалдырған мұрасы өте бай және сан алуан. Мәшһүр Жүсіп шығармашылығы, оның еңбектеріне қатысты осыған дейін көптеген зерттеулер жазылған. Ондаған ғылыми диссертациялар қорғалған. Ал бұл диссертацияның «жаңалығы не?» десек, мұнда М.Ж.Көпейұлының діни ұстанымдары дінтану ғылымы тұрғысынан тұңғыш рет зерттеліп отыр. Рас, осыған дейін М.Ж.Көпейұлының еңбектері филология, фольклортану, этнография, педагогика, философия, тіл білімі тұрғысынан зерттеліп, көптеген ғылыми диссертациялар өзегіне айналды. Сондықтан, бұл зерттеу жұмысының жаңалығы – ғұлама еңбектеріндегі дінтанушылық ұстанымдарды саралауы. Ал Мәшһүр Жүсіптің діни шығармалары өте бай деуге болады. Мұнда Мәшһүр Жүсіптің еңбектеріндегі ислами ұстанымдар исламтану ғылымы тұрғысынан зерттеледі. Дәлірек айтсақ, фикһ, ақида, сопылық, тағы басқа арналар тұрғысынан қаралады. Ал қазіргі түрлі жат ағымдардың ықпалы азаймай отырған кезеңде халқымыздың ұстанған сенім мектебі мен фикһтық мәзһабын нақтылау барысында Алмасбек Дуйсенбековичтің «Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының діни көзқарасы» диссертациялық жұмысы маңызды болмақ.

Диссертацияда Мәшһүр Жүсіптің осыған дейін жарыққа шыққан және шықпаған мұралары негізге алынған. Ондағы діни мәселелер, дінге қатысты ұстанымдар жіктеледі. Осы жұмыста М.Жүсіптің тұңғыш рет фикһ ғылымы тұрғысынан, оның 40 парызға және шариғи тараптан ғибадатқа қатысты ұстанымдары, сонымен қатар ақидалық сенімге қатысты көзқарастары

матуридilik ілімімен байланысты қарастырылған. Сондықтан осы мәселелер бұл ғылыми еңбектің артықшылығы деп айтуға болады.

Сонымен қатар, Алмасбек Шагирбаевтың «Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының діни көзқарасы» атты диссертациясында Мәшһүр Жүсіп өз заманы тұрғысынан бағаланады. Оның ұстанымдары ХХ ғасыр басындағы басқа да ойшылдардың және шығыс, батыспен байланысты көзқарас арнасында қарастырылып, жадидтік (жаңа әдіс) ұстанымы сараланған. Онда Мәшһүр Жүсіп тек ақын ғана емес, үлкен ойшыл ретінде танылып, көзқарастары заманға лайықты қазақ елінің, оның ішінде ойшылдарының ізденісін көрсетеді. Сондай-ақ, көзқарас, діни ұстанымдары Шәкәрім Құдайбердіұлымен салыстыра отырып қарастырылған. Осы екі ойшылдың еңбектеріндегі ұқсас, үндес тұстары көрсетіліп, нақты мысалдармен талданылады. Зерттеу соңында Мәшһүр Жүсіп еңбектерінің бүгінгі заман үшін қай жағынан пайдалы деген сұраққа жауап ізделеді.

Ғылыми-зерттеу жұмысының жүйелілігі, әрбір тарау, бөлімдегі тұжырымдар жасауда автор кәсіби шеберлік танытқан. Тақырыпта негізгі нысанаға алынған мәселелердің шешімі табылып, мақсаты орындалған деуге болады. Яғни, ғылыми жаңалығы бар, мазмұны ашылған, тұщымды әрі толыққанды жұмыс деп бағалауға лайық.

Қорыта келгенде, Шагирбаев Алмасбек Дуйсенбековичтің «Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының діни көзқарасы» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы дінтану ғылымын жаңа бір дерек, дүниелермен толықтыратын жұмыс деп санаймыз. ҚР БҒМ Білім және ғылым саласындағы Бақылау комитетінің «Ғылыми дәрежелер беру тәртібі туралы Ережесінің» талаптарына сәйкес орындалған еңбек үшін Шагирбаев Алмасбек Дуйсенбековичті «6D020600 – Дінтану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға лайықты деп санаймын.

Отандық ғылыми кеңесші:
Нұр-Мұбарак Египет ислам мәдениеті
университетінің проректоры,
профессор, филология ғылымдарының
докторы



М. Керім
Қалоние Рахтайымын
Ж. Б. Мейіз *Проф* *К. С. Каиржанбаев*
9.11.2015 ж.